

*Namens het team van vrijwilligers wens ik u en uw familie een goede gezondheid en veel geluk in 2012 !
Een nieuw jaar betekent ook een nieuw jaarthema. De nieuwsbrief geeft alvast een inleiding op deze tentoonstelling.
Nieuw zijn tevens de gewijzigde openingsdagen. Voortaan kan je tweewekelijks een bezoek brengen, telkens op zondag.*

Een terugblik naar de negentiende eeuw...

Nieuw Jaarthema : Turnhoutse mannekenbladen !!
In januari te bezichtigen op zondag 15 en 29 januari. Gratis toegang.

Inleiding op de tentoonstelling:

Centsprenten: plaatjes voor iedereen.

door Aernout G.J.M. Borms

Omstreeks 1650 begonnen enkele Amsterdamse drukkers goedkope prenten met vooral profane voorstellingen in series op de markt te brengen. Deze prenten tonen meestal een aantal afbeeldingen met korte teksten eronder, gerangschikt in rijen en kolommen als bij een stripverhaal. Opmerkelijk is dat veel van deze prenten voor kinderen waren bestemd. Zulke goedkope prenten in houtsnede, ets of kopergravure werden ook in ons land uitgegeven. Zo bleef Antwerpen - ook toen het na 1585 zijn betekenis als centrum voor de productie en verspreiding van kwaliteitsgrafiek zoals kunstprenten in Europa verloor - het internationale drukkerscentrum van vooral goedkope devotieprenten. Prenten van heiligen, gedrukt op perkament of papier, processie- en bedevaartsvaantjes en ander religieus getint drukwerk kwamen in hoge oplagen van de Antwerpse persen. Het was een productie die aan het eind van de zestiende eeuw door de contrareformatie op gang kwam en in de zeventiende en achttiende eeuw werden devotieprenten dan ook meestal op instigatie van kerkelijke overheden gedrukt en vaak kosteloos in grote aantallen onder de bevolking verspreid. Tot het eind van de achttiende eeuw waren goedkope prenten in ons land, net als in de andere Europese landen meestal religieus van aard.

Overzicht 2011

2011 was een druk jaar voor de Historische Drukkerij. We ontvingen niet minder dan 1061 bezoekers waarvan 489 tijdens de openingsweekenden en 572 met groepsbezoeken. Deze groepsbezoeken vonden plaats op 27 dagen.

Hiermee zet de stijging van het aantal bezoekers zich gestaag door. Sinds de opening in 2006 weten elk jaar meer geïnteresseerden de weg naar de Historische Drukkerij te vinden.

Bijzonder om aan te stippen is wel dat al deze bezoekers een rondleiding genoten, niet één bezoeker verliet de Historische Drukkerij zonder een uitvoerige en deskundige uitleg, een service waar we erg trots op zijn en die we dan ook zullen blijven verder zetten. Of het nu gaat om een losse bezoeker of een groepje, ieder krijgt een even enthousiaste en uitgebreide rondleiding van het team vaste vrijwilligers. Deze erg gewaardeerde rondleidingen zijn enkel mogelijk door de inspanningen van het team dat zich belangeloos inzet.

Door de meer professionele aanpak en de uitbouw van de jaartentoonstellingen stijgen de kosten ieder jaar, toch blijft de Historische Drukkerij tijdens de openingsdagen gratis te bezoeken, en ook daar zijn we trots op!

Het protestantisme in de Noordelijke Nederlanden belemmerde juist het drukken en verspreiden van prenten met heiligen en bevorderde daardoor het drukken van prenten met allerlei profane voorstellingen. Het ontbreken van een sterk wereldlijk of kerkelijk centraal gezag dat effectieve censuur kon uitoefenen, gaf drukkers daar grotere vrijheid dan in ons land en andere Europese landen. Het aantal drukkerijen in Amsterdam nam in de loop van de zeventiende eeuw flink toe. Hierdoor verhevigde de concurrentie en ontwikkelden drukkers nieuwe verkoopstrategieën en zochten ze niches in de markt – zoals prenten voor kinderen - om hun afzet te vergroten. Door de enorme productie van boeken en prenten van hoge kwaliteit, kwamen ook grote hoeveelheden papier van mindere kwaliteit beschikbaar, dat voor de met houtsneden bedrukte centsprenten goed genoeg was.

Deze omstandigheden leidden tot de productie van reeksen uitermate gevarieerde, goedkope prenten gedrukt met houtsneden, prenten die we aanduiden met centsprenten of mannekesbladen. Richtten deze prenten zich tot kinderen of de jonge jeugd dan spreken we ook wel van kinderprenten.

De markt voor centsprenten was lucratief en bijna onverzadigbaar en in de achttiende en negentiende eeuw produceerden dan ook tientallen drukkers deze prenten in hoge oplagen.

Zij lieten de houtblokken waarmee de prenten werden gedrukt, vervaardigen door houtsnijders, meestal anonieme ambachtslieden die geschoold waren in het overbrengen van tekeningen in hout. De tekeningen die als voorbeeld dienden waren in het algemeen geen nieuwe inventies, veel voorstellingen werden overgenomen van andere prenten en boekillustraties.

De vroege centsprenten waren in het algemeen goed van tekening, tekst en druk, maar vanwege de toenemende concurrentie probeerden drukkers de productiekosten zoveel mogelijk te verlagen. Vaak werden onervaren, goedkopere tekenaars en houtsnijders voor nieuwe centsprenten aan het werk gezet met als gevolg nogal primitieve en onbeholpen voorstellingen. Drukkers kochten gebruikte houtblokken op om centsprenten mee te drukken, ook van boekillustraties en ander drukmateriaal dat niet voor deze prenten gemaakt was. Bovendien kopieerden zij populaire en goed verkopende prenten van andere drukkers uit binnen- en buitenland - wat tot in de twintigste eeuw een veel voorkomende praktijk was.

Na de Franse revolutie aan het einde van de achttiende eeuw kwam een stormachtige ontwikkeling in de productie van goedkope prenten op gang. De gilden met al hun beperkende wetten en voorschriften waren opgeheven en de greep van kerkelijke overheden, vooral van de Rooms-Katholieke kerk, op de prentproductie verminderde. De censuur door de burgerlijke overheid was van tijd tot tijd nog ingrijpend, maar ontwikkelde zich in de loop van de negentiende eeuw steeds meer in liberale richting. In vrijwel alle Europese landen begonnen drukkers goedkope prenten over een bonte verscheidenheid van onderwerpen in series op de markt te brengen. Prenten die in de diverse landen bekend staan als *imagerie populaire*, *catchpenny prints*, (*Volks*)*bilderbogen*, *stampe popolare* (Italië), *allelujas* (Spanje), *lubok* (Rusland) en *folkelige grafik* (Scandinavië). In ons land staan ze bekend als *mannekesbladen* of *mannekespapieren*, *zantjes-wale* of *walezantjes*, *volks-* en *kinderprenten* of *schoolprenten* en Turnhout staat bekend als de plaats waar ze vandaan kwamen...

Zondag 15 en 29 januari,
is de Historische Drukkerij open tussen 13 en 17 uur.
Steenweg op Mol 84,
2300 Turnhout

Wijziging openingsdagen !!

Voortaan is de Historische Drukkerij tweewekelijks op zondag te bezoeken.

Streefdoel voor 2012 was de deuren van de Historische Drukkerij iedere zondag open te zetten. Voorwaarde hiervoor was wel dat we het team vrijwilligers konden uitbreiden met twee personen. Jammer genoeg slaagden we hier niet in en moeten we ons beperken tot tweewekelijkse open zondagen.

Zaterdags is de Historische Drukkerij voortaan gesloten voor losse bezoekers, wel blijft de mogelijkheid bestaan om groepsbezoeken aan te vragen.

Bezoek de tentoonstelling !

Openingsdagen 2012

januari	15	29
februari	12	26
maart	11	25
april	8	22
mei	6	20
juni	3	17
juli	1	15 29
augustus	12	26
september	9	23
oktober	7	21
november	4	18
december	2	

Telkens open van 13 tot 17 uur.
Vrije toegang

HISTORISCHE DRUKKERIJ TURNHOUT

Steenweg op Mol 84 – 2300 Turnhout

Telefoon: +32 (0) 14 42 00 34

e-mail: info@historischedrukkerij.be

www.historischedrukkerij.be